

LEGENDA CHRISTIANI

VITA ET PASSIO
SANCTI WENCESLAI
ET SANCTE LUDMILAE
AVE EIUS

Edidit, in linguam Bohemicam vertit,
commentariis auxit
Jaroslav Ludvíkovský

PRAGAE
1978

KRISTIÁNOVA LEGENDA

ŽIVOT A UMUČENÍ
SVATÉHO VÁCLAVA
A JEHO BÁBY
SVATÉ LUDMILY

K vydání připravil, přeložil
a poznámkami opatřil
Jaroslav Ludvíkovský

PRAHA
1978

Incipit vita et passio
sancti Wenceslai
et sancte Ludmyle
ave eius.

(PROLOGUS.)

Prol. 1 Domino et ter beato sancte ecclesie Dei Pragensis
secundo pontifici Adalberto humillimus et omnium
monachorum nec dicendus infimus frater, solo nomine
Christianus, in Christo Iesu prosperis successibus ad
5 vota pollere.

Passionem beati Wenceslai simul cum ava sua beate
memorie Liudmila, qui velut nova sidera lumine virtu-
tum suarum patriam suam Bohemiam cum omni simul
gente irradiant, diversis compositionibus et non pleni-
ter disertam reperiens, dignum duxi, ut vestram sancti-
tatem, qui ex eodem tramite lineam propaginis tra-
hitis, adirem, quo ex iussione vestra simul et licencia
aliquo modo eam corrigerem, vel si qua deessent, hos,
qui adhuc superstites essent, senes seu religiosos quos-
15 que, qui eorum gesta vel acie oculorum hausissent seu
auditu aliorum narratione comperissent, percontarer
atque hec adderem. Quod etiam sollicitus fui agere
non iactancie cuiusdam causa, quippe cum omni-
modis imperitus sim sermone et ab omni lepore ver-
20 borum extraneus — quamvis si hec cuncta in promptu
forent, moles tamen peccaminum ad merita tantorum
propalanda devitaret. Sed quia inepcie nostre simul
et pigricie maxime sunt, studiaque nostra, studiis sco-
lasticorum comparata, studia esse desistunt, non des-
25 perans de venia ob enormitatem criminum, prout
vires suffecerint, ex adiuvamine ipsorum sanctorum
confidens, ut se res habeat, aggrediar exarare stilo.

Počíná se život a umučení
svatého Václava
a jeho báby
svatě Ludmily

PŘEDMLUVA

Přeblaženému Pánu, svatě boží církve pražské dru-
hému biskupu Vojtěchovi bratr nejpokornější a ani
názu posledního ze všech mnichů nezasluhující,
křestan toliko svým jménem Kristián, přeje v Kristu
Ježíši, aby došel hojného a šťastného splnění svých
modliteb.

Shledávaje, že umučení blahoslaveného Václava
a jeho báby Ludmily blahoslavené paměti, kteří jako
nové hvězdy ozařují světlem svých ctností vlast svou
Čechy a všechen jejich lid, bylo vylíčeno neúplně
a v skladbách sobě odporujících, pokládal jsem za
vhodno obrátiti se k Vaší Svatosti, jenž z téhož rodu
svůj původ odvozujete, abych z Vašeho rozkazu
a s Vaším svolením toto líčení poněkud opravil, nebo
kdyby v něm něco chybělo, abych se vyptal někte-
rých starců nebo mnichů, pokud ještě jsou na živu
takoví, kteří skutky oněch světců na vlastní oči viděli
nebo o nich z vypravování jiných slyšeli, a tím abych
je doplnil. A nevěnoval jsem se této práci z nějaké
touhy po slávě, poněvadž jsem zcela neznalý vý-
mluvnosti a veškerá krása slov je mně cizí - ačkoli,
i kdyby se mi toho všeho v hojnosti dostávalo, přece
by mi tíha mých hříchů bránila v oslavení zásluh tak
velikých světců. Jakkoli však má nedostatečnost a ne-
schopnost je převeliká a jakkoli vzdělání mé, srovná-li
se se vzděláním lidí učených, přestává býti vzděláním,
přece neztrácejte přes nesmírnost svých vin naději na
odpuštění a důvěřujte v pomoc právě těchto svatých,

Sed in primis hoc dicendum, quomodo si talium tam-
que precipuorum sanctorum atque ydoneorum
30 testium Christi gleba in partibus Lutheringorum seu
Carlingorum ceterarum vel Christianorum gencium
contineretur, insignium miraculorum virtutibus ver-
nans, olim gesta hec auris, ut ita dixerim, apicibus
depinxissent, responsorium cantilenam cum anti-
35 fonis, adiectis sermonum exortacionibus, decorassent,
cum plurimorum menibus cenobiorum, quamvis ipsi
horum simillium [sanctorum] martyrum, confessorum,
virginum reliquorumque sanctorum exultent possi-
dere venerabilia pignora. At nos horum carentes cunc-
40 torum, hos, ut ita fatear, post Deum solos habentes,
quasi indigne tractamus eorumque de die in diem
indigni virtutes videntes, veluti increduli manemus,
eis servire dissimulamus. Hactenus de nostra desidia
dixisse sufficiat.

45 Nunc vos deprecor, pontifex inclite et nepos carissime,
ut qui me immeritum hoc opus subire fecistis, precibus
apud communem patronum iuvetis, ut qui vos meritis
suis ad pontificale decus conscendere statuit, dum
vobis in futuro apud Christum dominum coronam
50 glorie pro reportato lucro de creditis ovibus acqui-
sierit, nobis saltem veniam criminum impetrare dig-
nctur. Vestra eciam illustri sapientia, quod nostra
fatuitas insipienter ebullivit, obnixè petimus oblitte-
rari atque doctrina vestra decorari. Auctoritate eciam
55 vestra hec eadem firmare dignemini, quo saltem per
parrochiam vestram scribatur legaturque.

Hiis itaque breviter prelibatis, ad gesta eadem propa-
landa accingamur, tam meritis beati martyris quam

pokusím se, pokud mé síly stačí, vypsati události tak,
jak se vskutku staly.

Ale nejprve musím říci toto: Kdyby ostatky tak vynika-
jících svatých a tak hodných svědků Kristových, oplý-
vajících divy znamenitých zázraků, chovali v zemích
Lotharovců nebo Karlovců anebo jiných křesťan-
ských národů, byli by již dávno tyto události, abych
tak řekl, zlatým písmem vylíčili a byli by je oslavili
zpěvem responsorií a antifon a výmluvnými kázáními
i stavbou mnohých klášterů, třebaže se sami mohou ra-
dovat, že mají ctihodné ostatky těmto podobných
mučedníků, vyznavačů, panen a jiných svatých.
Kdežto my, kteří světců vůbec postrádáme a jen tyto
dva, abych tak vyznal, po Bohu máme, chováme se
k nim jaksi nedůstojně, a ačkoli den co den vidíme,
my nchodní, divy jimi způsobené, jakoby v nevěře
setrváváme a jim sloužití zapomínáme. Jen tolik
budiž pověděno o naší netečnosti.

Nyní Vás snažně prosím, slovatný biskupe a nejdraž-
ší synovče, poněvadž jste mne nehodného přiměl
k této práci, abyste mne podporoval modlitbami
u společného našeho ochránce, aby on, jenž Vám do-
pomohl svými zásluhami dosáhnouti hodnosti bis-
kupské, zatím co pro Vás v příštím životě získá
u Krista Pána korunu slávy za užitek odevzdaný ze
svěřených ovcí, mně ráčil vymoci aspoň odpuštění
hříchů. Dále Vás naléhavě prosím, abyste svou zna-
menitou moudrostí zahladil na této mé práci to, co
nemoudrého má poštilost ze sebe vydala, a svou
učeností abyste ji ozdobil. Také ji rače svým po-
tvrzením opatřiti, aby aspoň ve Vaší diecési směla
býti opisována a čtena.

Tolik tedy krátce předslavše, přístupme, opírajíce se
jak o zásluhu blahoslaveného mučedníka, tak o Vaše

precibus vestris suffulti, auxiliante domino nostro et
60 salvatore Iesu Christo.

(1.)

- 1,1 Moravia, regio Sclavorum, antiquis temporibus fama
memorante creditur et noscitur Christi fidem percep-
pisse, Augustini, magnifici doctoris, ut aiunt, tempo-
ribus. Bulgri vel Bulgarii attamen longe ante eadem
5 potiti fore referuntur gracia. Siquidem Quirillus qui-
dam, nacione Grecus, tam Latinis quam ipsis Gre-
corum apicibus instructus, postquam Bulgri credide-
rant, aggressus est in nomine sancte Trinitatis et indi-
vidue Unitatis eciam supradicte genti, Moravie de-
10 genti, fidem domini nostri Iesu Christi predicare. Et
cooperante divina gracia, postquam illos Christo lu-
cratus erat, eciam apices vel caracteres novas comperit
et vetus novumque testamentum pluraque alia de
15 Greco seu Latino sermone Sclavonicam in linguam
transtulit. Missas preterea ceterasque canonicas horas
in ecclesia publica voce resonare statuit, quod et
usque hodie in partibus Sclavorum a pluribus agitur,
maxime in Bulgariis, multaque ex hoc anime Christo
domino acquiruntur.
- 20 Cumque quodam tempore memoratus Quirillus Ro-
mam causa oracionis adisset, a summo pontifice vel
a reliquis sapientibus et rectoribus ecclesie redargui-
tur, ut quid contra statuta canonum ausus fuerit mis-
sarum sollempnia instituere canere Sclavonica lingua.
- 25 Illo humiliter satisfaciente illis nec omnino mitigare
eos valente, arrepto psalterio versum psalmigraphi in
medium recitavit, quo dicitur: Omnis spiritus laudet Ps 150,6
Dominum. Et ipse versui alludens: Si, inquit, omnis
spiritus laudet Dominum, cur me, patres electi, prohi-
30 betis missarum celebritatem modulari Sclavonice seu

modlitby, k oslavení těch skutků, s pomocí Pána na-
šeho a spasitele Ježíše Krista.

1

Morava, země slovanská, přijala, jak se podle ústního
podání věří a uznává, víru Kristovu za dávných
časů, za časů, jak se praví, slovatného učitele Augus-
tina. Avšak Bulgrové neboli Bulhaři dosáhli prý této
milosti již dávno před tím. Neboť nějaký Cyril,
rodem Řek, vzdělaný stejně v písemnictví latinském
jako v samém řeckém, když před tím Bulhaři víru
přijali, jal se ve jménu svatě Trojice a nerozdílné
Jednoty také národu svrchu řečenému, na Moravě
bydlícímu, kázat víru Pána našeho Ježíše Krista.
A když je získal Kristu, s přispěním milosti boží také
nové značky nebo písmeny vynalezl a Starý i Nový
zákon a ještě jiné knihy přeložil z řečtiny a latiny do
jazyka slovanského. Mimoto ustanovil, aby se mše
a ostatní kanonické hodinky zpívaly v kostele obec-
ným jazykem, jak se až podnes v zemích slovanských
namnoze děje, hlavně v Bulharsku, a mnoho duší se
tím Kristu Pánu získává.

Když pak jednou přišel jmenovaný Cyril do Říma
za pobožností, byl obviněn od papeže a od ostatních
představených a správců církevních, že se odvážil
proti kanonickým řádům ustanoviti, aby se boho-
služby zpívaly slovanským jazykem. Když se po-
korně před nimi ospravedlňoval, ale nemohl jich
vůbec obměkčiti, uchopil žaltář a přečetl veřejně
předě všemi verš žalmistův, v němž se praví: Všeliký
duch chval Hospodina. A poukazuje na tento verš,
řekl: „Jestliže všeliký duch má chváliti Hospodina,
proč mně, otcové vyvolení, bráníte zpívat služby boží

alia quocumque de Latino vel Greco verbo eorum vertere
in sermonem? Si enim quivissem ullo modo subvenire
populo illi, ut ceteris nationibus, lingua Latina vel
Greca, omnimodo id non presumpsissem. Sed cernens
35 populum dure cervicis fore et omnino ydiotas et
ignaros viarum Dei, solum hoc ingenium Omnipotentem
cordi meo inspirante comperi, per quod etiam
multos illi acquisivi. Quapropter ignoscite mihi, patres
et domini, siquidem et beatus Paulus apostolus,
40 doctor gentium, in epistola ad Corinthios inquit: I C 14,39
Loqui linguis nolite prohibere. At illi hec audientes
et admirantes tanti viri fidem, auctoritate sua statuunt
et firmant suprascripto sermone partibus in illis
missarum sollempnia ceterasve canonicas horas ymnizari.
45

Ipsae autem beatus Quirillus inibi persistens monachumque
habitum suscipiens, diem clausit extremum, relinquens
supra memoratis in partibus fratrem suum nomine Metodium,
virum strenuum omnique decoratum sanctitate. Qui et postquam
50 multos Christi domini manipulos in horreo congregavit, ab ipso
principio, qui partibus in illis tunc dominabatur et imperabat
universae terre ceu magnificus imperator, statuitur summus
pontifex, habens sub se septem eiusdem
35 sanctitatis pontifices. Sed quia ab ipso mundi exordio,
vetiti postquam sumpsit amaritudinem prothoplastus
pomi, seminarium discordie inter humilitatem et superbiam,
inter dilectionem et odium et reliqua virtutum odora
mentum viciorumque fetorem humani generis inimicus
60 usque ad presens fundere non desistit, ac dolens populum
suis semper servitiis mancipatum sibi subtrahi veroque regi
Christo domino acquiri, totis nequiciarum armis indutus,
novos satellites et ignaros ad tantam perfidiam bellandi
adit, discordia-

slovansky nebo jiné texty překládati z latinského a řeckého znění do této řeči? Neboť kdybych byl mohl nějak pomoci onomu lidu, jako ostatním národům, jazykem latinským nebo řeckým, jistě bych se byl toho neodvážil. Ale pozoruje, že má ten lid tvrdou šjji a že jsou nevzdělaní a neznalí cest božích, jedině tento prostředek jsem našel, jež všemohoucí Bůh vnukl srdci mému a jímž jsem jich také mnoho přenechal. A proto nemějte mi za zlé, otcové a páni. Vždyť i blahoslavený apoštol Pavel, učitel pohanů, v listě ke Korintským praví: Jazyky mluvíte nezbraňujte.“ A tu oni slyšíc to a podivující se více tak velkého muže, svým usnesením ustanovili a písemně potvrdili, aby se směly v oněch zemích mešní obřady a ostatní kanonické hodinky zpívati svrchu uvedeným jazykem.

Sám pak blahoslavený Cyril zůstal v Římě a obléknuv mnišský šat, dokončil tam poslední den svého života, zůstaviv ve svrchu řečených zemích bratra svého jménem Metoděje, muže horlivého a všelikou svatostí ozdobeného. A když tento mnoho snopů do stodoly Krista Pána shromáždil, je od samého vládce, jenž tehdy v onom kraji panoval a vládl veškeré zemi jako vznešený císař, ustanoven arcibiskupem, maje pod sebou sedm biskupů stejné svatosti. Ale jakož nepřítel pokolení lidského od samého počátku světa, od té chvíle, co první člověk okusil trpkostí zakázaného jablka, až do dnešní doby neustává rozsévati semeno nesvornosti mezi pokoru a pýchu, mezi lásku a nenávisť a mezi ostatní vůně ctností a zápach neřestí, tak nyní těžce nese, že je mu odnímán lid, jenž byl stále podroben jeho otroctví, a že je získáván pro pravého krále Krista Pána. I oděje se všemi zbraněmi zloby, nové a neznámé pomocníky si k svému tak ničemnému boji získá, otrávené semeno svárů roz-

65 rum venenata semina inter ipsos primarios rectores-
que iactitat, superbie ac avaricie ignita tela parat in
tantum, ut Zuentepulc, qui erat nepos principis vel
regis religiosi, qui institutor et rector tocius Christiani-
tatis seu religionis benignus extiterat, ipsum avuncu-
70 lum suum insidiis appetitum regno pelleret, visu pri-
varet vitamque eius veneno conaretur auferre. Sed
hausto ille pestifero potu, protegente se divina gracia,
nil adversi palitur.

Dehinc Zuentepulc tyrannide suscepta, fastu arro-
gancie inflammatus, cum sibi militantibus sodalibus
75 pontificis Metudii predicacionem mellifluam quasi
respuit monitaque sacratissima non pleniter recepit,
verum membra sua, scilicet plebem populumque
suum, partim Christo, partim dyabolo servire exhi-
80 buit. Quapropter a pontifice beate memorie supra
notato pagus eius cum habitantibus incolis anathe-
mate percussa cum sulcis suis et fructibus diversis cla-
dibus attrita usque in hodiernum diem deflet. Data est 17, 18, 16
enim in direpcionem et captivitatem et predam et deri-
5 sum et desolationem et in sibilum universe carni gra-
dienti per eam, quoniam non est societas luci ad teneb-
85 ras nec convencio Christi cum Belial. Quorum exempla 2 c 6, 14-15
nos quoque videntur respicere, qui eisdem passibus
conamur incedere, quoniam qui domum vicini sui
50 conspicit concremari, suspectus debet esse de sua.

(2.)

60 2,1 At vero Sclavi Boemi, ipso sub Arcturo positi, cultibus
ydolatrie dediti, velut equus infrenis sine lege, sine
ullo principe vel rectore vel urbe, uti bruta animalia
sparsim vagantes, terram solam incolebant. Tandem
5 pestilencie cladibus attriti, quandam phitonissam, ut

metá mezi samy vladaře a náčelníky a ohnivé střely
pýchy a lakoty chystá, až Svatopluk, jenž byl syno-
vec toho slavného vládce nebo krále, který se stal
dobrotivým zakladatelem a vůdcem všeho křesťan-
ství a náboženství, vlastního svého strýce úkladně
přepadl, s trůnu ho svrhl, oslepil a pokusil se ho jedem
o život připravit. Ačkoliv však tento vypil smrto-
nosný nápoj, přece chráněn jsa boží milostí, neutrpěl
žádné škody.

Potom Svatopluk, když se násilím zmocnil vlády,
v záchvatu pýchy a zpupnosti společně se svou dvor-
skou družinou takřka pohrdl jako med plynoucím
kázáním biskupa Metoděje a na jeho přesvatá napo-
mnání plně nedbal, nýbrž dovolil svým údům, to
jest lidu a národu svému, zčásti Kristu a zčásti ďáblu
sloužiti. Proto byla jeho krajina a země i s lidmi ji
obývajícimi od svrchu uvedeného biskupa blahosla-
vené paměti dána do klatby a zkrušena na svých polích
a plodinách rozličnými pohromami, takže až do
dnešního dne proto úpí. Neboť byla dána v plen
a zajetí, v kořist a posměch, v spuštění a potupu všeli-
kému tělu chodícímu po ní, poněvadž není obcování
světa s temnotami, ani smíru mezi Kristem a Belia-
lem. A tyto příklady vztahují se patrně i na nás,
kteří se pokoušíme v týchž stopách kráčet, poněvadž
ten, kdo spatří hořeti dům souseda svého, musí mít
starost o svůj vlastní.

2.

Ale Slované čeští, usazení pod samým Arkturem
a oddaní uctívání model, žili jako kůň neovládaný
uzdou, bez zákona, bez knížete nebo vládce a bez
města, potulující se roztroušeně jako nerozumná zvířa-
ta, toliko širý kraj obývali. Konečně když byli po-

fama fertur, adeunt, postulantes spiritum consilii re-
sponsumque divinationis. Quo accepto civitatem sta-
tuunt, nomenque inponunt Pragam. Post hinc invento
quodam sagacissimo atque prudentissimo viro, cui
10 tantum agriculture officium erat, responsione phito-
nissime principem seu gubernatorem sibi statuunt, voca-
tatum cognomine Premizl, iuncta ei in matrimonio
supramemorata plitonissa virgine.

ad
pragam

15 Sicque a clade et multiplici peste tandem eruti, dchinc
a supra memorato principe ex sobole eius rectores seu
duces preposuere sibi, servientes demoniorum simula-
cris et prophanis sacrificiorum ritibus bachantes, do-
nec ad extremum dominatus eiusdem regni pervenit
ad unum ex eisdem principibus ortum, vocitatum
20 Borivoi.

Hic cum excellentissime forme et egregie iuventutis
flore nitesceret, quodam tempore negotii sui populi-
que sibi commissi causa duces suum vel regem Zuen-
tepulc Moravie adiit, a quo benigne suscipitur et ad
25 convivium pariter cum reliquis adsciscitur. Verum
5 sessionis ei locus inter Christianos minime conceditur,
sed ritu paganorum ante mensam pavimento iubetur
insidere. Cuius presul Metudius iniurie condolens,
fertur dixisse ad eum: Ve, inquit, quod tu talis tantus-
30 que haut erubescis a principalibus repelli sedibus,
51 cum et ipse in fascibus ducatum obtineas, sed magis
cupias ob nefandam ydolorum culturam cum subulcis
humotenus incubare. At ille: Quid, inquit, ob huius-
cemedi rem pericli pacior vel quid boni michi con-
35 feret Christianitatis ritus? Si, inquit presul Metudius,
abrenunciaveris ydolis et inhabitantibus in eis demo-
nibus, dominus dominorum tuorum efficietis, cuncti-
que hostes tui subicientur dicioni tue et progenies tua
60 cottidie augmentabitur velut fluvius maximus, in quo
40 diversorum confluent fluenta rivulorum. Et si, inquit

stižení zhoubným morem, obrátili se, jak pověst vy-
pravuje, k nějaké hadačce se žádostí o dobrou radu
a o věštecký výrok. A když jej obdrželi, založili hrad
a dali mu jméno Praha. Potom nalezše nějakého velmi
prozravého a důmyslného muže, jenž se jenom orbou
zabýval, jménem Přemysla, ustanovili si ho podle
výroku hadaččina knížetem nebo vladařem, dávše
mu za manželku svrchu řečenou pannu hadačku.

A když byli takto konečně vysvobozeni z rozličných
ran morových, stavěli si v čelo po svrchu řečenému
knížeti vladaře neboli vévody z jeho potomstva, slou-
žice modlám a bůžkům a bujně slavíce oběti podle
pohanských obyčejů, až nakonec vláda nad tou zemí
připadla jednomu z rodu těchto knížat, jménem
Bořivojovi.

Skvěje se květem vynikající krásy a mladistvé síly,
navštívil tento jednoho času v nějaké záležitosti své
a lidu sobě svěřeného svého vévodu nebo krále Svato-
pluka na Moravě a byl od něho laskavě přijat a po-
zván společně s ostatními na hostinu. Ale nebylo mu
dovoleno usednouti mezi křesťany, nýbrž byl vyzván,
aby se posadil po způsobu pohanů před stolem na
podlahu. A tu prý mu řekl biskup Metoděj, jemuž
bylo líto jeho ponížení: „Jaká běda, ty, muž tak
vynikající, a nestydíš se, žeš vyhoštěn ze sedadel kní-
žecích, ačkoliv sám také vévodskou moc a hodnost
máš, ale raději chceš pro hanebnou modloslužbu
s pasáky sviní na zemi sedět.“ On pak řekl: „V jaké
nebezpečnosti bych se vydal pro tuto věc, nebo co
dobrého by mi přineslo náboženství křesťanské?“
„Jestliže se zřekneš modl a zlých duchů v nich
sdlících,“ pravil biskup Metoděj, „staneš se pánem
pánů svých a všichni nepřátelé tvoji budou podrobeni
moci tvé a potomstvo tvé každodenně vzrůstati bude
jako převeliká řeka, do níž se vlévají proudy rozlič-

Borivoi, res se ita habet, que mora est baptizandi? Nulla, inquit pontifex, tantum paratus esto ex integro corde credere in Deum patrem omnipotentem eiusque unigenitum, dominum nostrum Iesum Christum et in Spiritum paraclitum, illuminatorem omnium fidelium, non tantum mundialis causae substantiae, verum etiam capessende salutis tuae animae pro acquirenda perhennitatis gloriosa palma atque percipienda societate sanctorum ineffabili leticia. His et huiusmodi mellifluis exortacionibus accensa mens iuuenis estuabat gratiam baptismi percipere, et ut ne ulla mora fieret, cum suis omnibus, qui eum comitabantur, terretenus pedibus pontificis advoluti, obnixius postulaverunt. Quid plura? Mane factus ipse ducem cum suis triginta, qui advenerant, cathezizans, peractis ieiuniorum ex more sollempniis, sacrosancto baptismatis fonte innovavit pleniterque eum de fide Christi instruens, multis locupletatum donis ad propria redire concessit, tribuens ei venerabilis vite sacerdotem nomine Caych. Quique reversus in sua, in castello, cui vocabulum inerat Gradic, supradictum sacerdotem statim fundans ecclesiam in honore beati Clementis pape et martyris, multa detrimenta sathane ingerentes, populum Christo domino acquirentes.

Que cernens perfidus chelidrus, propriis armis sumptis antiqua bella repetit. Populum cunctum Boemorum in furorem principis accendit, eo quod paternos mores relinqueret et novam atque inauditam sanctitatis legem Christianorum arripcret. Surgunt adversus eum uno animo eademque sententia suisque cum a finibus perturbare conantur, seu etiam vitam auferre moliantur. Quo agnito princeps sese ab eis removit rursusque regem Zuentepule seu pontificem Metudium Moraviae repetivit. A quibus clarissime et ut decebat suscipitur, aliquantulumque apud eos degens,

ných potoků.“ I řekl Bořivoj: „Jestliže tomu tak jest, co překáží, abych byl pokřtěn?“ „Nic,“ pravil biskup, „jen buď hotov z celého srdce věřiti v Boha Otce všemohoucího a jeho Syna jednorozeného, Pána našeho Ježíše Krista, a v Duchu Utěšitele, osvětitelě všech věřících, nejenom pro světské blaho, ale i pro spásu své duše, aby sis získal slavnou palmu věčnosti a stal se účastným společenství svatých v nevýslovné radosti.“ Tímto a podobným, jako med plynoucím povzbuzováním roznicená mysl jinochova prahla přijmouti milost křtu, i vrhnul se s celou svou družinou na zem k nohám biskupovým, velmi snažně ho prosil, aby se tak bez prodlení stalo. Nač třeba více slov? Druhého dne poučil vévodu i s třiceti dvořany, kteří s ním přišli, o základech víry, a když podle obyčeje vykonali obřadný půst, obrodil je přeposvátným pramenem křtu. A když jej ve věc Kristově plně vzdělal, dovolil mu, obohatit ho mnohými dary, aby se vrátil domů, a dal mu s sebou kněze ctihodného života jménem Kaicha. Navrátivše se pak domů, usadili řečeného kněze na hrádku, jehož jméno bylo Hradec, a založili tam kostel ke cti blahoslaveného Klimenta, papeže a mučedníka, satanovi mnoho škod působící a lid Kristu Pánu získávající.

Když to pozoroval onen věrolomný had, chopiv se svých vlastních zbraní, hleděl obnoviti starý boj. Ve veškerém lidu českém rozntil vzpouru proti knížeti, protože prý opouští otcovské mravy a přijímá nový a neslýchaný křesťanský zákon svatosti. Povstanou proti němu svorně a jeduomyslně a snaží se ho vypuditi ze země, ba pokoušejí se i života ho zbaviti. Když to kněze poznal, odešel od nich a znovu se uchýlil na Moravu ke králi Svatoplukovi a k biskupu Metodějovi. I byl od nich přijat s velkou slávou a jak se slušelo a přebýváje u nich po nějakou dobu,

perfeccius doctrinam Christi nanciscitur. At vero
plebs prefata in nequicia sua permanens, quandam
ducem Ztroymir, nomen cuius in Latinum vertitur
sermonem: rege pacem, qui apud Theutonicos pro-
fugus exulabat gente ex sua, missis legatis, ad propria
80 eum reducant sibi que principem statuunt. Verum
quoniam Veritas minime fallitur, que ait in ewange-
lio: Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus Mt 15,13
celestis, eradicabitur, ipsa cooperante dissipatum est
15 consilium pravorum velociter. Nam isdem eorum
electus dux licet ex eisdem genitus foret, diuturna ta-
men exulatio eum proprii privaverat labii eloquio.
Quapropter a suis electoribus reicitur, se ipsos pri-
mum accusantibus, videlicet quod talem sibi elegis-
90 sent, cuius neque vocem neque sermonem nosset
haurire, quorumque clamores aures eius, ignaras lin-
gue sue, penetrare non valerent. Et quoniam Dei Pro-
videncia disponente supramemoratus princeps Bo-
rivoi plurimos amicorum inibi secedens reliquerat,
95 agitur eorum consilio, ut animus furencium plebium
erga benignum rectorem mitigaretur atque adversus
invasorem perfidum toto annis instigaretur ad necem.
Verum quoniam pars quam maxima perfidorum
tyranno favebat, ineunt consilium partibus ex utris-
100 que, quo civitatem metropolim, Pragam scilicet, egre-
dientes, in campo, quid sibi gerendum foret, per-
quirerent. Sed perfida pars perfidorum perpere
agens, arma secum loricasque occulte in eundem
campum deferens, piorum adversus partem signum
105 occultum necis inter se condixit, scilicet ut si ibi, qui
ex parte principis Borivoi crant, cis assentire nollent,
quilibet eorum excelsa voce occultum in medio pro-
clamaret signum, inquires: Variemus, variemus nos!,
sicque iam lorice et galeis, quas abscondite tulerant,
110 induti, universos sibi contradictores francis necarent.

seznámil se dokonaleji s naukou Kristovou. Ale svrchu
řečcný lid, setrvávaje ve své nepravosti, nějakého
vévodu Strojmir, jehož jméno se do latiny překlá-
dá rege pacem, a který uprchnuv ze své země žil
jako vyhnanec u Němců, přivede zpět domů, vy-
praviv pro něho poselství, a ustanoví si ho knížetem.
Ale protože Pravda se nikdy neklame, kterážto praví
v evangeliu: „Všeliké štěpení, jehož neštěpil Otec můj
nebeský, vykořeněno bude“, s jejím přispěním byl
rychle zmařen záměr nešlechtníků. Neboť ten vévo-
da, kterého si vyvolili, ačkoli z nich pocházel, za-
pomněl v dlouhém vyhnanství mluvit svou rodnou
řeč. A proto je zavřčen od svých vlastních volitelů,
kteří především sami sebe obviňovali, že si zvolili
takového člověka, jehož hlasu ani řeči nejsou s to
rozuměti a k jehož uším neznalým jejich jazyka ne-
může proniknout jejich volání. A protože řízením
prozřetelnosti boží svrchu vzpomenuť kníže Bořivoj
tam zanechal při svém odchodu přemnoho přátel,
jedná se v jejich radě o tom, jak by se ukrotilo smýšle-
ní lidu rozlíceného proti laskavému vladaři a jak by se
popudilo vši mocí proti zrádnému vetřelci k jeho záhu-
bě. Ale protože velká většina zrádců přála tyranovi, do-
hodnou se obě strany na tom, že vyjdou z metropolit-
ního města, totiž Prahy, a že uváží na sněmovním
poli, co by měly činiti. Ale zrádná strana zrádců,
křivě jednaje, vzala si s sebou na to sněmovní pole
tajně zbraně a krunýře a smluvili se mezi sebou proti
straně spravedlivých na tajném znamení k vraždě,
aby totiž někdo z nich, nebudou-li se stoupenci Bořivojovi
tam s nimi chtít dohodnout, hlasitě a veřejně
provolal tajné heslo, řka: Proměňme se, proměňme
se!, a tu aby oblečení již v krunýře a přílby, které si
vskrytu přinesli, pobíli svými meči všechny své
odpůrce. Ale tento jejich ničemný záměr nezůstal

Quod consilium eorum pessimum minime partem Borivoi latuit, itaque et ipsi loriceis sub tunicis induti procedunt in campum pro definiendo statu principis. Cumque parti Ztroymir non placuisset consultus
115 partis Borivoi, unus eorum vocem in altum elevans, proclamat: Heia, nostri, variemus nos! Qua voce hausta et cognita, pars Borivoi, que loricata sub tunicis advenerat: Bene, inquit, bene dixisti, ecce nunc diversis coloribus apparebis variatus. Sicque ferro
120 obruncato cunctos eius socios fugam inire coegerunt eorumque falsum principem patria pepulerunt; Moravia dehinc properantes, pristinum duce[m] reducetes, loco proprio restituunt. Quoniam vero isdem princeps Moraviae degens, omnipotenti Deo votum
125 voverat, videlicet quo, si eum Dominus ad propria cum honore reduceret, basilicam in honore beate Dei genitricis et perpetue virginis Marie edificaret, reversus sine mora votum suum implere studuit in ipsa civitate Pragensi. Hic primus fundator locorum sanctorum congregatorque clericorum et tantille, que
130 tunc fuit, religionis institutor extat.

(3. V)

3.1 Habuit etiam et uxorem nomine Liudmilam, filiam Slaviboris comitis ex provincia Sclavorum, que Psou antiquitus nuncupabatur, nunc a modernis ex civitate noviter constructa Mielnik vocitatur. Que sicut par
5 ei fuerat in errore gentilitatis, immolando simulacris, ita et in religione Christiana imitando, immo precellendo virtutes sui viri, facta est vere Christi famula. Suscepit autem ex ea sepe memoratus princeps tres filios totidemque filias, et ut ei beatus Metudius
10 prophético ore predixerat, cottidianis incrementis cum omni gente sua regnoque augmentabatur. Per-

nikterak utajen straně Bořivojově a tak i tito obléknuvš se pod šatem krunýře, vyjdou na sněmovní pole, kde se mělo rozhodnout o ustanovení knížete. A když se straně Strojnírově nelíbila rada strany Bořivojovy, jeden z nich povýšiv svůj hlas zvolá: Hej, našinci, proměňme se! Když však uslyšeli a poznali ten hlas straníci Bořivojovi, kteří přišli v krunýřích pod šatem, zvolají: Dobře, dobře jsi řekl, hle, nyní se ukážeš v pestrých barvách proměněn. A tak sklávše ho mečem obrátili všechny jeho druhy na útěk a jejich nepravého knížete vyhnali z vlasti. Potom pospíšivše na Moravu, přivedou dřívějšího vévodu zpět a znovu ho dosadí na jeho místo. Poněvadž pak tento kníže, když dlel na Moravě, učinil Bohu všemohoucímu slib, jestliže ho Pán přivede se ctí zpět do vlasti, že postaví basiliku ke cti blahoslavené matky boží a věčně neporušené Panny Marie, když se vrátil, bez prodlení hleděl splnit svůj slib na samém hradě Praze. Ten platí za prvního budovatele míst svatých, shromažďovatele kněží a zakladatele víry křesťanské, tenkrát ovšem ještě nepatrně rozšířené.

3.

Měl také manželku jménem Ludmilu, dceru knížete Slavibora, z kraje slovanského, který se dříve jmenoval Pšov a který dnešní lidé nazývají nyní podle nově vystavěného hradu Mělnickem. A jako se mu tato rovnala v bludu pohanském, obětujíc modlám, tak také napodobujíc ho v náboženství křesťanském, ba vynikajíc ctnostmi nad ctností svého muže, stala se vstřetku služebnicí Kristovou. Měl pak s ní často jmenovaný kníže tři syny a tolikéž dcer, a jak mu blahoslavený Metoděj prorockými ústy předpověděl, každodenně více moci nabýval i s veskerým svým ná-